

Nr 74.

Av herr **Senander m. fl.**, om ändring av 6 § 2 mom. lagen om folkpensionering m. m.

Frågan om en folkpensionering, som tryggar åldringarnas och de arbetsförmögna existens, har sedan många år tillbaka tillhört de spörsmål, som stått i centrum för den svenska inrikespolitiken. År 1936 föranledde denna fråga till och med regeringskris. Samtliga riksdagspartier ha ägnat frågan sin uppmärksamhet, och särskilt under valkampanjerna ha utfästelser gjorts från deras sida om medverkan till en för folkpensionärerna tillfredsställande lösning. I princip ha alla deklarerat som sin åsikt, att samhället har skyldighet att trygga existensen för dem som offrat sina krafter eller sin hälsa i den samhällseliga produktionen. Samtidigt ha de medgivit, att läget för folkpensionärerna är synnerligen prekärt och att åtgärder måste vidtagas för att förbättra detsamma.

Dessa deklARATIONER och erkännanden ha emellertid sällan följts av handling. Varje gång, frågan om förbättring av folkpensionärernas ställning varit före i riksdag eller regering, har resultatet blivit otillfredsställande. Antingen ha folkpensionärernas krav blankt avvisats eller också ha de tillmötesgått i en så blygsam grad, att man knappast kunnat tala om förbättring. Den kommunistiska gruppen har vid upprepade tillfällen fört fram motioner om mycket rimliga förbättringar, såsom om högre dyrtidstillägg på folkpensionerna, höjandet av den s. k. fria inkomstgränsen etc., men så gott som samtliga motioner ha avvisats. I en del fall har man hänvisat till pågående utredningar, i en del andra åter till det ansträngda statsfinansiella läget. Några smärre förbättringar ha genomförts, men de ha endast i synnerligen ringa grad påverkat folkpensionärernas läge. Dit hör höjningen av den »avdragsfria inkomsten» från 100 till 200 kronor och ändring av avdragsregeln från inkomster därutöver från $\frac{7}{10}$ till $\frac{5}{10}$. Vidare ha dyrtidstillägg införts, men detta skedde först år 1941, då redan under flera år köpkraften på folkpensionerna avsevärt försvagats. Ingen kan heller med skäl påstå, att de nu utgående dyrtidstilläggen utgöra en kompensation, som återställer folkpensionernas ursprungliga köpkraft. Kompensationen utgår med $41\frac{2}{3}$ procent i ortsgrupp 1 och i ortsgrupp 2 med ungefär samma procentsats, medan den är något högre i ortsgrupp 3 på grund av de fasta tilläggen. Men levnadskostnadsstegringen från och med den 1 januari 1936 till 1 januari 1944 belöper sig till 54 procent. Att socialministern kommer till det resultatet, att dyrtidstillägget på folkpensionerna motsvarar levnadskostnadsstegringen, beror på att han beräknar levnadskostnadsstegringen från tiden för krigsutbrottet, medan densamma satt in långt tidigare. Här föreligger alltså det upprörande förhållan-

det, att åldringar och sjuka, trots sina otillräckliga pensioner, fått bära en dryg andel av krisbördan.

Det är ovärdigt ett samhälle, som gör anspråk på att vara demokratiskt, att inte tillfredsställande sörja för sina pensionärer. Underlåtenhet härvidlag kan aldrig försvaras med statsfinansiella skäl. Dyliga skäl äro inte gångbara som motivering för uraktlåtenhet att bereda landets åldringar en tryggad ålderdom. Det finns alltid ändamål, som äro mindre angelägna att tillgodose än det här ifrågavarande. I detta sammanhang bör det vara av intresse att anföra vad socialminister Möller yttrade i riksdagens andra kammare den 5 juni 1935, då frågan om förbättrade folkpensioner stod på dagordningen. Han uttalade bland annat i polemik mot herr Andersson i Rasjön, som anförde nationalekonomiska betänkligheter beträffande kostnaderna för folkpensioneringen:

»Vem försörjer de gamla nu? Det finns väl någon som gör det? Den försörjning de gamla ha, den tages väl ur vår samlade nationalinkomst? Betyder en ökning av det allmännas kostnader inom en något så när rimlig gräns något annat än en överflyttning av utgifterna från vissa medborgare till andra? Det måste väl vara så, eftersom de gamla faktiskt leva och försörjas genom folkpensioneringen eller genom fattigvården eller genom enskild välgörenhet eller genom anhöriga och släktingar eller genom en kombination av dessa olika möjligheter. Men pengar till den försörjningen måste tagas någonstans ifrån.»

Statsrådet Möller berövade den gången de »nationalekonomiska» betänkligheterna varje skymt av berättigande. Kostnaderna för de gamlas försörjning måste självfallet under alla förhållanden härflyta ur den samlade nationalinkomsten. Frågan gäller endast, huruvida åldringarnas existens skall säkras av staten, genom fattigvården, av de anhöriga eller genom enskild välgörenhet. Varje människa med någon liten kännedom om åldringarnas känsloliv vet, att ingenting så bjuder dem emot som att gå till fattigvården, att begära hjälp av sina i de flesta fall allt annat än välsituerade barn eller att vända sig till den enskilda välgörenheten. För folkpensionärerna har målet alltid varit att uppnå en pension från det allmänna, tillräcklig för deras existens och tilldelad dem under former, som utesluta känslan av förnedring eller mindervärdighet. *Det kan inte råda något tvivel om att staten är i stånd att helt uppfylla de gamlas önskemål härvidlag.*

Vi ha vid upprepade tillfällen framhållit, att flertalet av folkpensionärerna befinner sig i ett verkligt nödläge. Det finns ingen anledning att revidera detta påstående. Folkpensionärernas läge blir sämre ju längre kriget fortsätter. Statsmakterna kunna enligt vår mening inte längre taga på sitt ansvar att underlåta ingripanden i syfte att förbättra folkpensionärernas ställning. Det räcker inte med att registrera levnadskostnadsutvecklingen och tilldela folkpensionärerna ett eller annat extra månadstillägg i dyrtidskompensation. Nödvändigheten bjuder, att tilläggs pensionerna undergå en så pass kraftig höjning, att åldringarna ernå en märkbar lättnad i sitt betryck. Då snar hjälp är av behovet påkallad, räcker det inte med att enbart hänvisa till pågående utredningar. För vår del avse vi att, i avvaktan på slutfö-

randet av pågående utredningar i saken, föreslå en provisorisk lösning, som innebär en höjning av tilläggspensionerna.

Såsom norm för vårt förslag ha vi använt de maximibelopp för dagunderstöd och hyresbidrag, som fastställts för de arbetslösa. Förmodligen få väl dessa understöd betraktas som ett av staten erkänt existensminimum. Hur lågt detta existensminimum än ligger, så är det avsevärt högre än det som bjudes genom folkpensionerna. För man och hustru utbetalas maximum kr. 3: 25 för varje vardag i ortsgrupp 1, kr. 3: 50 i ortsgrupp 2 och kr. 3: 75 i ortsgrupp 3. Dessutom tillkomma barntillägg och hyresbidrag. För ortsgrupp 1 äro barntilläggen för första till tredje barnet 70 öre och för fjärde till sjätte barnet 50 öre. I ortsgrupp 2 äro motsvarande siffror 90 och 50 öre samt i ortsgrupp 3 resp. kr. 1: 10 och 50 öre. I hyresbidrag betalas från 20—40 kr. i ortsgrupp 1, från 20—60 kr. i ortsgrupp 2 och från 40—90 kr. i ortsgrupp 3. Om man bortser från barntilläggen — dessa utgå till folkpensionärer enligt lagen om barnbidrag, till vilken vi i detta sammanhang inte framföra några ändringsförslag — och räknar med det högsta hyresbidraget för varje ortsgrupp, betyder en tillämpning härav för folkpensionärernas vidkommande, att man och hustru i ortsgrupp 1 skulle erhålla sammanlagt kr. 1 455 per år, i ortsgrupp 2 kr. 1 770 och i ortsgrupp 3 kr. 2 205, eller för var och en resp. kr. 727: 50, 885: — och 1 102: 50. Avrundade skulle beloppen bli resp. 750, 900 och 1 100 kr. Det är till dessa belopp vi föreslå, att de i 6 § 2 mom. i Lag om folkpensionering fastställda summorna höjas.

Genom vad vi sålunda föreslagit skulle en folkpensionär i ortsgrupp 1 erhålla: 70 kr. i grundpension och 750 kr. i tilläggspension, eller *sammanlagt 820 kr.*, i ortsgrupp 2: grundpension 70 kr. och tilläggspension 900 kr., eller *sammanlagt 970 kr.*, och i ortsgrupp 3: grundpension 70 kr. och tilläggspension 1 100 kr., eller *sammanlagt 1 170 kr.* Härtill måste läggas avgiftspensionen, som emellertid är variabel och därför inte direkt kan inräknas.

Vi vilja understryka, att det här rör sig om ett provisorium. Det är uppenbart, att frågan inte blir slutgiltigt löst genom vad vi här föreslagit. Vi förutsätta emellertid, att de utredningar som pågå, framför allt den av regeringen nyligen tillsatta utredningen beträffande de partiellt arbetslösa, vilken så vitt man kan utläsa av direktiven för dess verksamhet även kommer att utreda frågan om folkpensionernas storlek, inom kort skola framlägga förslag till en mera tillfredsställande lösning av de gamlas existensfråga. Det är emellertid att beklaga, att inte en sådan sakkunskap som folkpensionärerna själva är representerad vid utredningsarbetet. Vi anse oss i detta sammanhang böra framhålla, att därest man med de pågående utredningarna åsyftar att vinna ett någorlunda tillfredsställande resultat, så böra de båda riksorganisationer för folkpensionärer, som existera, bli representerade i utredningen eller i varje fall höras som sakkunniga.

För att ge en antydan om vad folkpensionärerna själva anse i saken biläges här en resolution, som antagits på Sveriges folkpensionärers riksförbunds kongress i Göteborg i slutet av förra året. (Bil.) Vad som däri anföres borde kunna tjäna som grundval för en diskussion och utredning i frågan.

På ovanstående grunder få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

att 6 § 2 mom. i Lag om folkpensionering måtte erhålla följande ändrade lydelse: »Jämte grundpension utgår tilläggs-pension med följande belopp, nämligen

i ortsgrupp 1	750 kronor,
» » 2	900 »
» » 3	1 100 »

med avdrag av fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad mån den må överstiga 200 kr.»; samt

att härav betingade ändringar i övrigt i nämnda lag måtte utarbetas av utskottet.

Stockholm den 17 januari 1944.

K. Senander.

Set Persson.

H. Hagberg.

Bilaga.

Resolution.

Följande resolution i frågan: »Hur folkpensionärernas livsfråga skall lösas?» antogs å Sveriges Folkpensionärers Riksförbunds kongress i Göteborg, sönda-gen den 21 november 1943.

I. Den principiella inställningen.

I ett ordnat folksamhälle får icke någon enskild individ eller någon befolk-ningsgrupp utlämnas åt nöd så länge folkets samlade produktion och resurser tillåter en allmän tryggad folkförsörjning.

Det kan icke vara rättfärdigt att vissa grupper, ofta utan att ge någon arbets-prestation i någon form, kan leva i lyx och överflöd, under det att samtidigt en stor grupp medborgare som folkpensionärerna, vilka lämnat ett helt livs in-sats i produktionen bakom sig, utlämnas åt nöd, misär och en icke människo-värdig tillvaro.

Vi folkpensionärer lever under ytterst miserabla förhållanden. Folkpen-sionerna som utgår är minimala och täcker i allmänhet knappast en tredje-del av det mest elementära livsbehovet. Resten får vi skaffa på andra vägar. De flesta av oss är icke i stånd till det. Lagen tillåter kommunerna att fast-ställa existensminimum. I många av vårt lands stads- och kommunalfullmäk-tige har motionerats om ett dylikt. Men dessa motioner kommer aldrig längre än i de förberedande instanserna. Ingen kommun vill gå före den andra i denna fråga och följden blir att lagen är en tom gest på papperet.

I vissa fall kan understöd efter en långvarig och i de flesta fall psykisk nedbrytande procedur för de gamla lämnas från fattigvården med eller utan

fattigvårdskaraktär. Även dessa belopp blir minimala och utfyller i de bästa fall en ringa del av det återstående behovet. Det synes som socialvårdstjänstemännens uppgift i första hand är att i högsta möjliga utsträckning skydda samhället mot utgifter. Först i andra hand kommer de hjälpbehövande och hjälpsökande människorna.

Världen står nu vid krigets slut inför ett återuppbyggnadsarbete i alla avseenden. Även i det kommande efterkrigssverige måste vittomfattande reformer genomföras. Och det är inför denna situation som vi här önskar framföra våra krav, när det gäller att reglera våra förhållanden.

II. Pensionsålder.

Rätt till folkpension skall tillkomma varje svensk man vid 65 års ålder och varje svensk kvinna vid 60 års ålder.

Likaså var och en som före nämnda ålder blivit helt eller delvis oförmögen till arbete.

III. Laglig bas för folkpensionens storlek.

Lag skall stiftas för att ange existensminimum, vilket icke får underskridas. Detta bör göras oberoende av alla valutafluktuationer genom att dyrortsgrupperas och indexregleras. Vi föreslår här för högsta dyrortsgrupp ett existensminimum för ensamstående man eller kvinna av 155 kronor pr månad. För samboende äkta makar 130 kr. per månad vardera. För varje barn, som icke uppnått 16 år, bör normen vara 52 kr. för 1 barn, 68 kr. för 2 barn, 80 kr. för 3 barn, 90 kr. för 4 barn och 100 kr. för 5 barn pr månad.

Folkpensionerna bör naturligtvis icke fastlåsas vid existensminimum. De bör regleras i enlighet med ett stigande välstånd i landet. Men gränsen för existensminimum får icke underskridas.

IV. Hälso- och sjukvård.

Naturligtvis skall läkare och medicin vara fria för pensionärerna. Likaså all specialbehandling. Under vistelse å sjukhus eller vilohem får icke större del av pensionen avdragas för att gälda dessa kostnader än vad folkpensionen belöper sig till under samma tid efter det att skälig fickdagpenning tilldelats pensionären. För äkta makar, där båda är folkpensionärer, skall vid nämnda tillfälle den hemmavarande maken placeras i samma grupp som ensamstående.

V. Pensionärshem.

För att lösa folkpensionärernas bostadsfråga skall tillräckligt antal pensionärshem uppbyggas. Dessa skall förläggas tillsammans eller på sådant sätt att teknisk och modern utrustning kan helt utnyttjas. I kombination därmed bör finnas tillgång till verkstäder, där pensionärerna ha möjlighet till sysselsättning och att tillfredsställa eventuella hobbies. Detta är en mycket viktig faktor för bevarandet av pensionärernas fysiska och psykiska hälsa. De flesta har arbetat under hela sitt liv. Deras konstitution kräver att under fria former få fortsätta att arbeta med sådant som tilltalar dem. Dylig verksamhet kan ge många värdefulla och ofta konstnärliga tillskott till produktionen.

VI. Bort med fattigvården.

Fattigvården är förnedrande för medborgaren i ett modernt samhälle. Den måste avskaffas — icke bara namnet utan även alla dess förnedrande former — och kan avskaffas genom de åtgärder här föreslagits. I stort sett står dessa förslag i överensstämmelse med Beveridgeplanens principer.

VII. *Finansiering.*

Finansieringen av dessa här framförda projekt kan icke röna några oöverstigliga förhinder. Naturligtvis står det i beroende av hur andra samhällsfrågor kommer att lösas. Därför är ett direkt förslag till finansiering på nuvarande ståndpunkt icke möjligt. Många alternativ kan tänkas. Huruvida det nödvändiga beloppet skall uttagas genom direkta anslag från staten, genom särskild socialförsäkringsavgift (skatt) eller på annat sätt, blir en kommande utrednings uppgift att föreslå. Om finansieringen i en framtid skall ske genom en socialförsäkring, skall denna vara ett statens organ och får på inga villkor överlämnas åt den privata företagsamheten.

Slutligen får vi hoppas att pensionsfrågan kommer att röna snar behandling i riksdagen och kommer att lösas på ett för vårt land värdigt sätt och ge oss folkpensionärer ett tillfredsställande resultat. Vi kräver också att under utredningens gång få tillfälle att yttra oss i denna för oss så viktiga fråga.

Sveriges Folkpensionärers Riksförbund.